

1906 márc. 14

Br. Fejérváry Géza miniszterelnök átirata gr. Goluchowski Agenor közös külügyminiszterhez az amerikai főkonzul diplomáciai érdeklődése tárgyában¹

VKM eln. 1913 : 339 II (783 fasc., 176 (906)

M. kir. miniszterelnök

945 I.

M. E.

Nagyméltóságú gróf, Miniszter Úr!

Mint Nagyméltóságod múlt évi november hó 16-án 4941 szám alatt kelt jegyzékemből tudni méltóztatik, Mr. Chester amerikai főkonzul úr a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumban értesüléseket igyekezett beszerezni az Egyesült Államokban élő kivándorlottaink egyházi szervezésének ügyéről, főleg arról a kérdésről, hogy belefolyik-e a kormány ezen mozgalmakba, és támogatja-e azokat szubvenciókkal. Nagyméltóságod ugyanazon átiratomból egyúttal arról is értesülni méltóztatott, hogy a főkonzul kérdéseire minő választ nyert.

Utólag még megtudtam, hogy a főkonzul szóbeli kérdezősködésével egyidejűleg írásos beadványt is intézett a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumhoz, melyet 1). alatt eredetiben idezárok. Miután Mr. Chester azon felvilágosításokat, melyeket neki adni célszerűnek látszott, szóbelileg már megkapta, külön írásos válasz adását — különben is teljesen szokatlan hangon tartott levelére — szükségesnek nem tartottam.

Miután azonban Mr. Chester 2). alatt ugyancsak idezárt iratában a m. kir. kormány válaszát megsürgeti, úgy látom — mégis foglalkozni kell azzal a kérdéssel vajon nem lesz-e szükséges a Chester úr leveleiben foglaltakra reflektálni. Én magam a szóban levő ügyben a nevezett főkonzul úrral annál kevésbé kívánok levelezésbe bocsátkozni, mert úgy vélem, hogy az ügynek külügyi természetét tekintve, a válasz megadására és az adandó válasz mikéntjének megállapítására csupán Nagyméltóságod lehet hivatott.

Ami most már a Nagyméltóságod részéről a szóban levő ügyben esetleg az amerikai nagykövetnek adandó felvilágosításokat illeti, tisztelettel megjegyzem, hogy az ahhoz szükséges anyagot m. é. november hó 16-án 4667. szám alatt kelt jegyzékemben már volt szerencsém Nagyméltóságod rendelkezésére bocsátani. Pótlólag pedig csupán annyit kívánok ahhoz hozzáadni, hogy úgy az akció katolikus ágának vezetője, Párvy Sándor szepesi püspök, kivándorlási ügyvivő, mint pedig báró Bánffy Dezső konventi elnök, kire a hazai egyház a ref. misszióügy egységes adminisztrációját bízta, keservesen panaszkodnak afelett, hogy minő nagy mulasztás volt, hogy a hazai egyházak a kivándorlottak vallási ügyeire nem vetettek mindjárt kezdetben ügyet, hogy ennek folytán a hazai lelkeszi karnak úgyszólván a söpredéke szökött ki Amerikába, s ezek a híveknek egész egyházi életét valóban megmértelyezik. Hogy pedig ezen panasz mennyire jogosult, azt úgy Nagyméltóságodnak, mint pedig nekem az akciók folyamán, sajnos volt alkalmunk tapasztalni. Midőn tehát a m. kir. kormány e bajokra igenis felhívta az illetékes hazai egyházi tényezők figyelmét, akkor ezzel semmi illojalitást sem követett el, sőt e ténye még Amerika szempontjából is csak helyeselhető lehet, mert az Egyesült Államok szempontjából sem lehet közömbös az, hogy leendő polgárainak vallás-erkölcsi élete züllött egzisztenciák kezében van letéve. A lárma és a hazai egyházi körök, sőt a kormány ellen való vádaskodás pedig éppen onnan ered, hogy a hazai középosztálynak ez

¹ Az irat 1956 őszén a VKM levéltári anyagának kiégésekor elpusztult.

a söpredéke az itteni egyházi tényezők által kibocsátott megbízható elem által existenciáját látja veszélyeztetve, és túlzó magyar, tót vagy rutén nemzetiből felcsap túlzó amerikaiak, remélvén, hogy Amerika féltékenységének fölkeltésével elérheti az újabban kimenő megbízható papok kitiltását, s azután concurrentia veszélye nélkül tovább folytathatja tisztátalan üzelmeit.

Ami a második konzuli iratban foglalt kereskedelmi kamarai jelentést illeti, annak szövegét nem ismerem ugyan, de egy kereskedelmi kamara iskolaügyekben nem illetékes, és ha volnának is a kormánynak iskolaszervezési tervei, azokról nem állna módjában, sem hatáskörében értesüléseket szerezni.

Köszönettel venném, ha tekintettel a kivándorlási ügynek most már életbevágó fontosságát nyert jellegére, Nagyméltóságod a szóban levő kérdést különös figyelmére méltatná, s engem tervezett intézkedéséről értesíteni méltóztatnék.

Budapesten, 1906. évi március hó 14-én

Fejérváry s. k.

K

1906 márc. 14

Br. Fejérváry Géza miniszterelnök átírata Tost Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszterhez az „amerikai akcióval” kapcsolatos diplomáciai tiltakozás tárgyában¹

VKM eln. 1913 : 339 II. 783 fasc., 178(906)

Magyar királyi miniszterelnök

1034

M. E.

I. Titkos

Nagyméltóságú Miniszter Úr !

Utalással a múlt évi december hó 7-én 4720 és a folyó évi február hó 20-án 701 eln. szám alatt kelt ottani átiratokra, van szerencsém Nagyméltóságoddal másolatban közölni azon jegyzékemet, melyet a Mr. Chester által tett diplomáciai démarche ügyében egyidejűleg a közös külügyminiszter úrhoz intéztem.

A nevezett miniszter úr válaszát lesz szerencsém közölni, addig azonban kérnem kell, hogy amerikai főkonzul úr esetleges sürgetésével szemben méltóztatassék tartózkodó álláspontot elfoglalni.

Budapesten, 1906. évi március hó 14-én

Fejérváry s. k.

¹ Az irat 1956 őszén a VKM levéltári anyagának kiégésekor elpusztult.